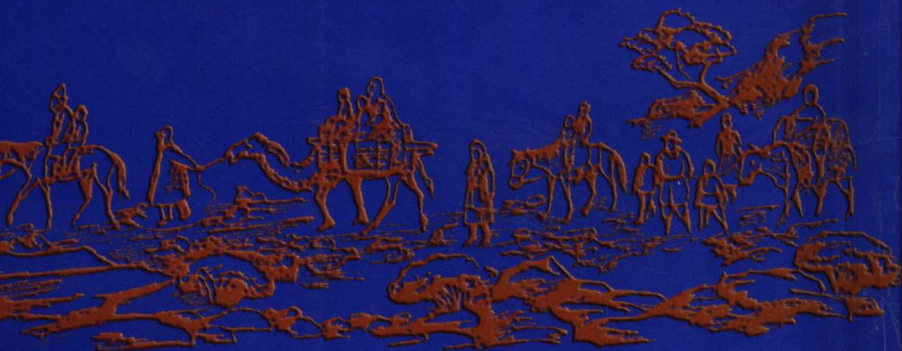

مۇراتقان ومارۇلى

تاشقۇت

بىلەن خالىق باسپاسى

مۇراتقان ومار ۇلى

تاۋقىمەت

(رومان)

ىلە خالىق باسپاسى

图书在版编目 (C I P) 数据

苦难的日子/木拉提汗著—奎屯:伊犁人民出版社,
2005.12
ISBN 7—5425—0894—6

I. 苦… II. 木… III. 长篇小说—中国—当代—哈萨
克语 (中国少数民族语言) IV. I247.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2005) 第 000838 号

责任编辑: 乌兰别克
责任校对: 米拉提汗
封面设计: 夏 坎

苦难的日子 (哈文)
木拉提汗 著

伊犁人民出版社出版发行
(奎屯市北京西路 28 号 邮政编码 833200)
新疆新华书店经销
乌鲁木齐得贝尔印刷厂印刷
787×1092 毫米 32 开本 7 印张
2005 年 12 月第 1 版 2005 年 12 月第 1 次印刷
印数: 1—600 册

ISBN 7—5425—0894—6
定价: 14.00 元

جاۋاپتى رەداكتور: ۋلانبەك قابدوللا ۋلى
جاۋاپتى كوررەكتور: مەللاتقان قىيات ۋلى
مۇقاباسىن جوبالاعان: شاكەن بوكەتاي ۋلى

تاۋقىمەت

بىلەن خالىق باسپاسى باستىرىپ تاراتتى
(كۈيتىك قالاسى بيجىڭ باتىس. كوشەسى 28-اۋلا)
پوچتا نومۇرى: 833200
شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەنىدە ساتىلدى
ئۆزىمىز دىيى - مىر ئاسىيا زاۋودىدا باستىلدى
فورماتى: 787×1092 1/32 باسپا تاباغى: 7
2005-جىل 12-اي 1-باسپاسى 2005-جىل 12-اي 1-باسلىقى
تيراجى: 600 - 1

ISBN7-5425-0894-6

باغاسى: 14.00 يۋان

مۇراتقان ومار زىلى

مۇراتقان ومار ۇلى 1940-جىلى 15-قازاندا بۇراتالا
وبلىسىنىڭ قوتقىر (89-تۋان) دەگەن جەرىنىدە دۇنيەگە
كەلگەن. 1949-جىلى جەلەلاشتا مەكتەپ تابالدىرىدىن
ئاتاپ، 1959-جىلى اۋدان قالاشىعبان ورتالاۋدى، تولقى
ورتانى تاۋىسىپ، 1961-شىلدەدە شىنجياڭ پەداگوگىكا
شۋەيۋانىنىڭ تىل-ادەبىيەت ارناۋلى كۇرسىنى تامامداپ،
بۇراتالا وبلىستىق 1-ورتا مەكتەپتەن ۇستازدىق ۇمىرىن
باستاعان. وسىدان كەيىنگى جىلداردا سولاقاي ساياساتتىڭ
سوققىسىنا ۇشراپ، اۋىل-قىستاققا بولىپ، 1980-جىلى
قىزمەتى قالىپىنا كەلگەن. ول ادەبىي جاسامپازدىققا سوناۋ
ورتالاۋدان باستاپ اۋەستەنىپ، «جاستىق قىزىق» دەگەن
سياقتى اندەرىن مەكتەپ ساحناسىندا ورىنداتىپ، قابىرعا
گازەتتىڭ رەداكتورى بولعان.

ول العاشقى تىرناق الدى ولەڭىن 1959-،
1960-جىلدارى «شىنجياڭ گازەتى»، «شۇعبلا» سىندى
باسىلىمداردا جاريالاغان. 1980-جىلدىن كەيىن قالامىن
قايتا قوللىنا العان ول قازىرگە دەيىن «بۇراتال جىرلارى»
، «قىزعالداق» ، «اتىراۋ» ، «تالڭ ارابىلى، كەش جارىق»
سياقتى جەكە جىناق جانە الماناقىتارعا اۋتور بولعان. ايرىم
شعارمالارى ۇلتىتار باسپاسى جاعىنان شىققان «20-عاسىر
قازاق ادەبىيەتىنىڭ قامباسى» دەگەن جىناققا ەنگىزىلگەن.
ەسىمى بىەن ەڭبەكتەرى «جۇڭگو ماماندارى» ، «جۇڭگونىڭ
قازىرگى زامان ادەبىيەت-كوركەمونەرشىلەرى» سوزدىگىنەن
ورىن العان.

ۋەسىمەن بىرگەن ۋول ۋوز كەزىندە بۇراتالا ۋېلىسى
جامەنن شىعاتىن «سايرام ادەبىيەتى گازەتى»، «سايرام»
جۇرنالىنىڭ ەسەيىپ-تولىسۇنا ۋېر كىسىلىك
قاجىر-قايراتىن اياماعان. بۇراتالا ۋېلىستىق
ادەبىيەت-كوركەمونەر بىرلەستىگىنىڭ تۇراقتى جوراسى،
جازۇشىلار قوعامىنىڭ ۋرىنباسار ۋتوراعاسى، «سايرام»
جۇرنالى باس رەداكتورىنىڭ ۋرىنباسارى بولغان، جۇرنال
رەداكسيا ۋولمىنىڭ مەڭگەرۋشىسى سىندى قىزمەتتەردى
ۋتەگەن.

ۋول شىعارماشلىقپەن بىرگە 1، 2، 3-دارەجەلى
اۋتونومىيالى رايوندىق پەداگوگىكا قوعامىنىڭ داڭقى
كۋالىگىن ەنشىلەگەن از ۋلت وقۇ-عارتۇپىن زەرتتەۋشى
مامان. شىنجياڭ خالىق رادىو ستانىياسىندا ۋرىندالاتىن
«مولدىر بۇلاق»، «سايرام» سىندى اندەردىڭ اۋتورى.
مۇراتقان ۋمار ۋلى قازىر اۋتونومىيالى رايوندىق
تاڭجارق تانۋ قوعامىنىڭ، اۋتونومىيالى رايوندىق پەداگوگىكا
عىلمى قوعامىنىڭ مۇشەسى، مەملەكەتتىك جازۇشىلار
قوعامىنىڭ، اۋتونومىيالى رايوندىق جازۇشىلار قوعامىنىڭ
مۇشەسى.

مازمۇنى

1		1-تاراۋ
35		2-تاراۋ
64		3-تاراۋ
110		4-تاراۋ
141		5-تاراۋ
149		6-تاراۋ

1- تاراۋ

ارقانىڭ اي قاباغى

ارقانىڭ مامىر سۋىنان تارباغاتايدى ەتەكتەي قونس
العان بولاتشىنىڭ ەڭ بىر باي اۋىلى ابلانباي شاڭىراعى.
ونىڭ ات اعاشىنان ات كەتپەي، الس-جاقىنان
كەلگەن-كەتكەننىڭ اياعى بىر ءۇزىلىپ بەرمەي اۋىل
ازاماتتارى قوناق اتباندىرۋمەن ابىگەر ەدى.

تەڭگە-مونشاقتارىن سىلدىراتىپ ەكى قىز اۋىل
برگەسىندەگى بەلەڭنەن اسا بەردى. ۇلكەننىڭ اتى
ءزىلىقا، كىشىسىنىڭ اتى ساقىپ. ءولك-ءتۈسى قۇيىپ
قويغانداي بىر-بىرىنەن اۋمايتىن الما بەت، اي قاباقتاردىڭ
مىنەزدەرى عانا بىر-بىرىنەن الشاق، ۇلكەنى ويلى،
سالماقتى، نە ايتسا دا ويلانىپ سويلەيدى. ال كىشىسى
ەرگە نازدى، ءازىلقوي.

— زىقا، — دەدى گۈزى جىنىلىقتاپ ساقىپ، —
قوناق تاردىڭ بىر بۇيىمىتايى بارما؟ الگى ەگدەلەپ قالعان
بۇرىل ساقالىدى كىسى؟

— يە، بى دەي مە؟ — ساقىپنىڭ سۆزىن بولدى.
— يە، سول كىسى اتامدى بولەكتەپ كوپ
سويلەستى...

— اتاممەن اڭگىمەلەسپەيتىن قوناق كورمەپپىن...
— اي، بىلمەدەم، زىقا، اتام جات جۇرقتا جاراتىلعان

بالا دەپ ورنىنان تۇرىپ جاتتى، سىرا، ساعان قولقا ساپ
جۇرگەن بىرەۋ بولماسىن؟

— ؟! — دەپ تىكسىنىپ بارىپ ئۇزلىقا كۆڭىلىن
كەڭگە سالما بەردى. سىبىرلاندۇ قۇداي ەستىمەيمە
دەگەندەي، كۆپ وتپەي-اق ساقىپتىڭ سەزىگى شىنعا
شىقتى. ئۇزلىقا ئۇي ئىشى كۆڭىلىنەن بارىن دە ۇقتى.
وسى تۇستا ئىسى قاراكەرەيدىڭ بايسى، بايسىق اۋلەتىندە
ون سەگىز مىڭ جىلقىلى ابلانباي اۋلى عانا عوي.
ابلانباي مالعا قىزىعاتتىن جان ەمەس. توقابايدىڭ جالعىز
ۇلىنا ۇلكەن نەمەرە قىزىن اتاستىرۇعا ماقۇل بولغان بەس
سەمىزدىڭ (سەمىز نايمان) بىرى جاڭبىرشى اتاۋلىنىڭ
شەشەنى-شەجىرەشى. توقاباي جاڭبىرشىنىڭ تومەنگى
بىر اتاسى وتەۋلىدىڭ توغىزىنىڭ بىرى بەكسەيتتىڭ
نەمەرەسى بولاتتىن. وتەۋل شىندە كورپەباي عانا ايتۋلى
كوكالا جىلقىلى بولدى دا بەكسەيت ۇرقى وزىندىك قانا
شارۋاسى بار ەدى. امانجول، قارىمىس، بەكتەمىر بولپ
بولىنەتىن جاڭبىرشى ەلى بۇل تۇستا مىڭ سان تۇتىن،
الا كولىدىڭ شەجىسى، تۇستىگى، باتسىن وراي
قونىستانعان جاڭبىرشى داتولباي اتا اۋلىنا شىققان
بىياتىر جورتۇلعا كۆپ اتتانعان جىرىندى بولدى دا، تەز
بايدى. بۇل تۇستا ات جالىندا وينايتىن زامانى وتكەن،
شار تارتتى، قولىندا جورتۇلشى جىگىتتەر ۇستانعان ونىڭ
جىگىتتەرىنىڭ سالبۇرىندى بولماعان كۈنى از، اياعى
جەتكەن جەرىنەن ۇيرىمەن بارىمتالاپ جاتادى. الاكول
بويىنىڭ قالىڭ قوپا قامىسى، شىيى، شەڭگەلى،
تەنەكتىڭ كولىگە قۇيارىنداعى تارام-تارام ارالشارى،

جامىراغان بۇلاقتارى جەرگىلىكتى جورۇشلىرىنىڭ مال
جاسىراتىن جىلى قورا-قوتانى بولۇپ كەتكەن. ئىبىياتىر
جورۇشلىرىنىڭ سىقا ئىدى. ئانا شەتى ئالتاي، ساۋىر،
تۇسىگى مايلى-جايىر، ەرەنقابرعا دەپىن ونىڭ
جىگىتتەرنىڭ ات ئىزى تۇسىپەگەن جەرى كەمدە كەم ەدى.
ساۋىر تورغاۋىتتارنىڭ ئىداغان جىلقىسى از بولغانداي،
اياكوزدەن وتە كەلە يەندە كەزدەسە كەتكەن ئورتى-بەستى
جىلقىنى قوسىپ الدى. شىندە اقباقي جىپىرنى بار بۇل
جىقىلار قار سۇمەن جىپىرىلگەن ئىلانباي ئۆلىنىڭ قىس
مىنەر اتى ەدى. جىلقىشىلار ئاتان تۇسىپەي نىزدەپ،
السى-جاقىنغا سۇراۋ مالىسادا ەشپىر دەرىگى بولمادى.
اقباقي ئاتنىڭ ساراسى. ئىلانباي اقباقي جىپىرنىڭ
اسەم باساتىن جەلە اياڭىن سۇپەتىن. اقباقيدىڭ ۇستىنە
شىققاندا جەلگە مىنگەندەي جەڭىلەپ قالاتىن. ۇ بىر
جىلداردى توقابايمەن تانىستىق ۇسى اقباقي جىپىرنەن
بايلانستى باستالىپ ەدى. جىل وتە كەلە اقباقي جىپىرنىڭ
خابارى تولىباي ئۆلىنىڭ شىقتى. ايعاقشى دا وزىندە.
بىراق، ئىبىياتىرغا ارقالانغان جورۇشلىشى تۈپ بەت قاراتپاي
قويدى.

جاڭبىرشى ەلى ۇز شىنەن ەكى جىككە، بىرى
ئىبىياتىردىڭ جورۇشلىشى تۈپىمەن استاسقان، ەندى بىرى
توقابايدى جاقىن شىققان ئىپى شارۋا تۈپى. جوق يەسى
بولاتىشى ەلى توقابايدى ارا اعايىندىققا جۇرۇپ بەرۋگە
قولقالادى. توقاباي ئىبىياتىرغا كەلىپ:

— تاپقان قۇناندى، تانىغان الادى، ات ارسا تۇلاق،
ەر ارسا ارۋاق، تۇلاققا بولا سىرگەلەس اعايىندى جىرمالاپ

قايتەسەڭ؟ — دەگەن. — توقا، بۇل نەدەگەنىڭىز؟ — ئىيىياتىر
تۈمەنشىكتەي بەرگەن.

توقاباي: — قارىن ئىيىياتىر ۋە قاپاساڭدا، قۇداي ئىيىياتىر
ۋە قاننىڭ ئىيىياتىر... — ول ارۋاقتى ۋەستىپ بولدىڭ
دەگەندەي «قۇدايدى-قۇدايدى» دەپ قايتالاپ جىيىياتىر.
قارىن ئىيىياتىر دەگەننى قاراگەرەيدەن ەرتورى، بايتورى،
جانتورى تۇعان، توقاباي سۈنى مەڭزەدى. جانتورى، ودان
اقنايمان.

— ايعاق كۋاسى بولسا الا بەرسىن، — دەدى ئىيىياتىر.
— مەنە، جۈنگە كەلدىڭ، — توقاباي ورنىنان تۇرىپ
جاتىپ يىغىنان قاقتى، — مەنىڭ باۋرىما ەندى ۋەسادىڭ،
سول سوزدىڭ استارىندا ئىيىياتىر سىر جاققاننى ئىيىياتىر
ئىشتەي ۋەستىدى، جوق يەسى ابلانپايدىڭ ۋەكەن ۋەلى الماس
بىستىمگە كەلدى. جورتۇل توپ يەسى ئىيىياتىر اقباقاي
چىرەننىڭ ورنىنان تولىم بەرىپ، اەستىگىنە ات-شاپان اىيىپ
تولەدى. الماس شاپاننى ئىيىياتىردىڭ وزىنە جاۋىپ، اىيىپ
اتتى توقابايدىڭ بەلدەۋىنە بايلاپ ەلىنە اتتاندى.

ابلانپاي كىيىدىگەن الماس، ايباس، قويپاس ۋەش
ۋەش ۋەش ۋەش ۋەش بولسىدە اگە كوزى ئىيىياتىر
تۇرغاندا تىرگەلەرى اىستاماعان. ابلانپاي بار بولاتشىنىڭ
بەتكە ۋەستار اقساقالى، مىڭمىرغان باي بولدى. بولاتشىنىڭ
ۋەش باسىلارى اقبىلداسا كەلىپ الماستى يولمىس سايلادى.
ەشكىمگە زاپىرى جوق، مومىن، جوعارى-تۈمەن ەكى
ۋەشنىڭ قىزۇنا شىداماعان الماس بولاتشىدان شىققان اتالاس
ايعىنى بەگجانغا بولستىقتى بەردى. الماس سوز قۇعان
جان ەمەس، ونىڭ كەي مەنەزىنە ۋەش-قىزدارى رەنجىتىن،

نامىستاناتىن: ول ئېىر جولى جىلقى شىنە بارا قالادى،
جىلقىسىن تۈگەندەي كەلە ئېىر ايعىر ئۇيىر جوعالغانىن
بىلەدى، جىلقىشىلارغا تاۋىپ كەل دەپ قايتا بەرسەدە بولار
ەدى، تاۋ كەزىپ ئوزى نەزەيدى، كۈن ارتى اق جاۋىنغا
اينالادى. جاۋىندا جاۋراغان الماس ئېىر ئۇيدىڭ الدىنا
كەلىپ كىم بار دەپ داۋىستايدى. — مەن، — دەپ ئوزى
قۇرالپىتاس بىرەۋ شىعادى. — سەن كىمىسىڭ؟ — دەيدى
مەنىدىڭ سۇراسقاننان كەيىن الگى وتاعاسى. — مەن
الماسپىن، ئوزىڭ كىمىسىڭ؟ — مەن توتىيىنمىن. الماس
نەدەرىن بىلىمەي ئجۇرىپ كەتەدى. سول جۇرگەننەن
جاۋىنداتىپ جىلقىشى قوسىنا كەلىپتى.

— ئاي، ئالاعا، مۇنشا جاۋىنغا مالسىنغانشا
بىرەۋ. بىرەۋدىڭ ئۇيى كەزدەسپەدى مە؟ — دەپتى
قوششىسى. — كەزدەستى، ئېىراق، توتىيىنمەن. —
— توتىيىنىڭىز نە؟ — الماس قالپىن قۇراتپاي ايتىپ
بەرگەن. — كەن. — ئلدارى ومار، وىپان: — ئعا،
ئىقاۋسىز. ئاۋ، ول توتىيىنمىن دەگەندە بولساڭ بولغان
شىعارسىڭ، مەن قۇدايى قوناقپىن. جاۋىنىڭ ئاۋ دەسەڭىز
بولماس پا، — دەيدى. — اكەسى ئسوز ۇستاتقان كەن وعان
كىلىگەتتىن الماستىڭ قاقسى جوق. — اكەسى نەمەرەسى
ئزىلىقانى توقاباي ئبي بالاسى دۇيسەنبايعا اتاستىرۋعا ماقۇل
بولغانىن ايتقاندا ەستىپ عانا قويدى. كۇيەۋ بولاتىن
جىگىتتى بۇرىندا اقباقاي جىرەن داۋى تۇسىندا كورگەن.
ودان بەرى دە نەشە جىل ئوتتى، ات جالىن تارتىپ مىنگەن
جىگىت بولدى. — ال ئوز قىزى ون تورىتەن ونبەسكە
شىقتى. — ايل بالاچات جۇرتقا جاراتىلعان جان، — اكە ئسوزىن

جېرمايتىن الماس اكەسىنە «ئوزىڭىز بىلەسىز، بىز نە دەيمىز» دەگەن، بىز دەگەنى ارينە ايەلى دە جاقسىلىقتىڭ شىنىدە دەگەنى، ئزىلىقا شەشەسىنەن ماقۇلدېغىن ەستىگەندە قورقىپ كەتتى. ئوالى كوزى شاراسىنان شىعا، الما بەتى قۋاردى. جان دۇنيەسىندە ئوزى تۇپ باستان كەشپەگەن بىر ارپالسى، رەنىش سەرپىپ ئوتتى. باسى زەڭىپ، شەشەسىنىڭ ئسوزى ماسانىڭ نىڭىنداي قۇلاغىنا شالىنغاندا كوزى بوتالاپ، بەتىن باسا قۇلادى. شەشەسى دە جىلاپ جىبەردى.

— شەشەڭ مەندە وزىڭدەي بۇلعاقتان بىرەۋدىڭ سەتەرى بولاتىنىمىن. ەندى مەنە، انا بولدىم. باسقا بىرەۋدىڭ وتىن جاعىپ، تۇڭلىگىن اشىپ جۇرمەيمىن بە؟ ايەل زاتىنىڭ بار بولغانى وسى، جىلاما، ئزىلىقا، وناندا الا قايمىرىن بەرسىن، — دەپ ورنىنان تۇردى باغىلا.

شىرىگەن باي ابلانباي، بولىستىقتان قالسادا بولس اتاعى قالماغان. الماس ئزىلىقانىڭ نە ويلاپ جۇرگەنىن بىلگىسى كەلگەن ەمەس، ولاردىڭ ماقساتى كوزى تىرىسىندە جات جۇرتقا جاراتىلعان بالانى بىر رۇ ەلدى-اۋزىنا قاراتقان قارا ئىي اتانغان تەكتى شاڭىراققا ۇزاتۇ. مالعا قىزىغىپ وتىرعان جوق، باسقا قىزىغىپ وتىر. وت باسى، وشاق قاسىنان ۇزاماعان ئزىلىقا ونى قايدان بىلىسىن. ئزىلىقا ۇشى-قىسىرى جوق قالىڭ. ويدىڭ تەربەتۋىندە ۇيىقتاپ كەتكەن ەدى. ساقىپتىڭ: — اي، زىقا، ۇيىقتاي بەرەسىڭ بە؟ — دەپ يسىغىنان جەڭىل تارتقاننان ويانىپ كەتتى. جىلاي-جىلاي ەكى كوزى ئسىنىپ كەتپتى. ونى كورگەن ساقىپ: — كوزىڭە نە بولدى؟ — دەپ مويىنىنا قولىن ارتا

بەردى، — تۇر، بوي جازىپ كەلەيەك.

— باسىمىدى اۋىرتپاشى. ساقىپ قوياردى قويماي
جۇرىپ زىلىقانى ورنىنان تۇرغىزدى. ۋىدەن ۋزاي بەرىپ
ەدى، قارالا تۈبەت تىشقان اغدىغان مىسقىشا اياعىن ەبىر
باسىپ. ەكى باسىپەگەنى بىرت-بىرت جۇلادى، قوزى-لاق
دۇركىرەپ جارلاۋىتتا وىناقتايدى، وقىرالاغان
تايىنىشا. تورپاقتى قۇرت-بىرىمشىك سورەسىنەن قۇعان
ايەلدەردىڭ شاڭكىلدەگەن داۋىسى ارتتا قالىپ بارادى.
ارقانىڭ جىبەك سامالى قانداي جۇمىساق، كەۋدەلەرىن
سامالعا توسقان بۇل ەكى ايەل زاتى بورتە تالى جەلكىلدەگەن
سۇ بويىنادا جەتتى: «ال، زىقا، شومىلايىق، كۈن دە
سىپ-الدى» دەدى ساقىپ. سۇ جاعالاپ شۇرەگەيلەر
ۇشىپ-قونادى. سارالا قازى مالڭ-مالڭ باسىپ، باسىن
قايقايتىپ، الدە نەدەن حاۋىپتەنە مە قاراپ قويايدى. قوس
اقتۇ ۇتتى تۈبەلەرىنەن. الاقانات ساۋىسقان شىقىلىقتاپ
اعاشتان اعاشقا قونادى. قارالا تۈبەت قويان اغدىدى. اۋ
دەيمىن، بۇتا نىشەنە سۇڭگىپ جوق بولدى. توڭىرەكتە ادام
بالاسى كورىنبەيدى. ساقىپ الدىمەن، زىلىقا ونان سوڭ
سۇعا ۇتۇستى. اپپاق جۇمىر بالەن دەنەنى اقشاپاق دەپ
قالاتىندايىسىڭ، شالقالاپ ەبىر تالاي شومىلدى. دەنەلەرى
توڭازىغاندا بارىپ ايزىدارى قانغانداي بولدى.

ەكەۋى اسىقپاي كىيىنپ ۇزاق شۇڭكىلدەستى.
اپەكەلى-سىڭىلى ەكەۋى اۋىلعا قاراي بەتتەدى.
سەگىز قانات اق وردا كوزدەرىنە ۇلكەندى-كىشىلى
ۋىلەردىڭ بارىنەن بىيىك كورىنىپ كەلەدى. باسىنا
ورامالسىن بايلاعان جىلغىشى نۇرغالي ەبىر اساۋعا بۇعانلىق

سالماق بوپ تىراغايلاتىپ قۇپ، بۇلاردى باسىپ
كەتتىندەي چاقىن كەلىپ، جالت بۇرىلىپ شىغا بەردى.
باۋىرىنان چاراعان وقتاۋ تورىغا مىنگەن نۇرغالي توق
اساۋدى ەركىنە جىبەرمەدى. تىقسىرىپ كەلىپ بۇغالاقتى
سالىپ جىبەرىپ، ۈزەڭگىگە شىرەپ شالقايا تارتقاندا اساۋ
تىرىپ ەتپەي قالدى. باعانادان بەرى قۇغىنىنىڭ قىزىغىنا
باتىپ تۇرغان اۋىل جىگىتتەرى اتتى-جايۋ جەتتى. —
تۈلىمىنان باس! اكەل جۈگەندى! — دەپ توپ شىنەن
ساپتاماسا ەتىكتى، كۈرەڭ جۈزدى، قىر مۇرىندى
الھامىساداي جىگىت اعاسى وسپان: — قانە، مىقتى بىرەۋنىڭ
مىنىڭدەر مىناعان! ساقىپ سىقىلقىتاپ: — ايتقانم
كەلدى، انا اساۋداي اتام سەنىڭ باسىڭدى جەتسۈدىڭ
جاڭبىرشىسىنا بايلادى، — دەدى.

— قۇتىز، قوڭىرسىنا بەرمەشى... — نۇرغالي
شىلىپىردى تاقىمىنا باسىپ اساۋعا مىنگەن جىگىتپەن
قاتارلاسا الدارىنان شاۋىپ ەتتى. اساۋ باسىن شىنەن الپ
تۇلاپ كەلەدى. ۇستىندە شويىنىداي قاتىپ قالغان جىگىت
قوس قولداپ تىزگىندى تارتادى. نۇرغالي شىلىپىردى
جىبەرمەي كەلەدى.

«بۇغالىق...» دەپ شىنەن كۈڭەك ەتكەن ەزىلىقا.
ۈكى تاقىتى دەگەنى بۇغالاق ۇستى دەگەن ەسوز ەكەن-اۋ!
باسقا تۈسكەن بۇغالىقتان مىنا اساۋداي ارى-بەرى تۇلاپ،
ەشتە ەيتىرمەي جۋاسىرمىن، قايران ارقا جەرى كورگەن
تۈستەي قالارسىڭ! كوك مۇناردىڭ ارجامى اشتى كول،
تۈشتى كول اراسى قوسىلىپ كەتكەن دەيدى عوي،
قوسىلىپ كەتسە قالاي اشتى، تۈشتى اتانادى؟ ويى ار

جامعنا جەتپەدى. ارقادان الا كولگە قاراپ باعاناعى توبەدەن قوس اققۇدا سولاي ۇشىپ ەدى. تارى تۇيگەن كەلى-كەلساپ ەدۇرسىلى، الما كەزەك تارس-تۇرس ەتكەن ساباۋ تۇلاق، اۋىل سىرتىنداعى انا ەبىر توپ بوز بالالاردىڭ ايعاي-شۋى ۇز ويمەن ۇزى ەك ۇزلىقانى ونان ارى شىرىقتىرىپ جبەردى. ول ەندى ارتىندا قالعان ساقىپتى توسپادى. ۇيگە كىردى، ات جاقتى، القىزىل ۇجۇزدى، ورتا بويلى، كەڭ ماڭدايدى كيمەشەگى جاپقان، كوكالاشت كۈيلەكتى باعىلا قىزىنىڭ قبايعنا ۇڭىلە قارادى، ەكى قىزىنىڭ ەگىز قوزىداي جاراسىپ، ەبىرنىڭ قولىنان ەبىرى ۇستاپ سۇ جاققا يەتسەپ بارا جاتقانن سىرتىنان كورگەن.

— زىقاش، كوپ اينالدىڭدار عوي، قىمىز ۇشىپ ال، ساماۋىردا شاي دا تۇر، شولەدىڭدەر عوي، — دەدى. قىزى ۇرىسىپ قالعان ادامشا ۇتىل قاتپادى. — بولپدى، جوقتان وزگەنى ويلاي بەرمە، سەنى بۇگىن ۇزاتا سالعالى وتىرعامىز جوق، اتامىز قازاق بەسىكتە دە قۇدا بولا بەرەدى، — دەپ ەبىرتالاي ۋاعىز ايتتى. ەسىكتەن ساقىپ سويلەي كىردى. سونداغى ايتقان اساۋ جايى ەدى.

قۇدالىق

اۋىلعا جەلە اياڭمەن كەلە جاتقان ەتورت ايتى ەكى جەتەگى بىلر توپ جاقىنداي بەرگەندە الماس تانىپ تاقالدى: «توقايى...» دەپ ۇنى بولار بولماس شىعىپ كەتتى. ۇكىلەگەن اتقا قاراپ «تەگىن جۇرگەندەر ەمەس» دەدى. جىگىتتەر اناىدايدان الدارىنان شىعىپ، سالەم بەرىپ،